ئایا بەختیار عەلی شاعیرە؟! … مەحموود عەبدوڵڵا

لە ژێر رۆشنایی خوێندنەوەی کتێبە شیعریی (تا ماتەمی گوڵ تا خوێنی فریشتە)

بەختیار عەلی لەم کتێبەی دواییدا(ناشوێن) وێڕای وەرگرتنی بیرۆکەی بابەتەکە لە سەرچاوەی ترەوە، باسی شیعریش ئەترنجێتە ناو بابەتگەلێکی ئاوهاوە، بەڵکو تیایدا رەخنەگر بە پۆلیس دەشوبهێنێت، بەو مانایەی ئەوەی رای لە بەرهەمەکانی نەبێت ئاماژەی ستەمکارو نەیاریان پێدەکات.

بەداخەوە ئێمەی کورد هێشتا وەکو میللەت زۆر لە قۆناغێکی ناکامڵی فرەلایەنیدایین، هەروەك چۆن کەسە بەناو سیاسیەکانمان ناکامڵ و ناشارەزان، هەرواش زۆربەی خوێنەرەکانمان خاوەنی دیدو تێڕوانین و سەلیقەی بەرزی هونەری خۆیان نین، بۆیە دەبینین دەکەونە شوێن شەپۆلی زۆرینەوەو بە هزری ئەوان لێکدەدەنەوەو دەپێون و بڕیار دەدەن، من نامەوێت بکەومە ناو باسی لاوەییەوە، ئەوەی لای من گرنگە لە رووی شیعرییەتەوە وەڵامی ئەم ناونیشانە بدەمەوە، ئەویش لە ژێر رۆشنایی خوێندنەوەی کتێبە شیعریی بەختیار عەلی بە ناوی (تا ماتەمی گوڵ تا خوێنی فریشتە)

سەرەتا دەمەوێت بڵێم: ناکامڵبوونی گەشەی تێگەیشتن و ئەزموونە زیهنیەکانی تاکەکان کە بەرەنجایش تیشك دەداتەوە بەسەر ئاستی کۆی کۆمەڵگادا هۆیەکی کاریگەرە لە مۆرکدارنەبوونی رەوتی شیعری کوردی هاوچەرخ بەسیماگەلێکی ئیجابی و جیا، بەجۆرێکی وا لەنێو شیعری هەموو نەتەوە جیاکانی جیهاندا نوماینەدەیەك بێت جێی ئاماژەپێکردن بێت و پێی بناسرێتەوە.

دەبێت هۆی چی بێت تاکی ئێمە زیاتر دەچێتە ژێر کاریگەریی خوێندنەوەو راکانی کەسی تر؟ چاولێکەریی شێوازی ژیان و بیرکردنەوەی کەسانی تر شێوازی شیعر و نووسینیشمان دیاریدەکات!

هەڵبەت ئەمەی کە دەیڵێم ڕێژەی زۆرینەیەو لەهەمان کاتیشدا ڕێژەیەکی کەم هەن لەشاعیرو رۆشنبیران کە ئەم وتەیە نایانگرێتەوەو خاوەنی دنیابینی و پێوەری خۆیانن و بەرهەمەکانیشیان دیارەجیایە لە رەوتە گشتیەکەی شیعری زۆرینە.

رەنگە یەکێك لە هۆکاری دروستبوون و تەشەنەکردنی ئەم شێوازە باوە

گشتیەی شیعری ئەمڕۆ و رەواج پێدانی بگەڕێتەوە بۆ نەبوونی کەسانی پسپۆڕو شارەزا لەهەموو ئەو کەناڵانەی شیعری تێدا بڵاو دەبێتەوە، بەشێکیان توانای ناسینەوەی دەقی سەرکەوتوو و رەسەنیان نییەو بەشێکی تریشیان دەکەونە ژێر کاریگەریی ناوبانگ و ناسیاوییەوە، لەبەرانبەریشدا نەبوونی رەخنەی ئەکتیڤ کارامەو ئەکادیمی و هەڵسەنگاندنی دەقەکان بەپێوەرە ستاندارە جیهانیەکان هۆیەکی ترە.

رەنگە هۆی ئەمەش بێت جیاکاری شیعری ئەمڕۆ بە بەراورد بەشیعری کلاسیکی بەڕوونی ببینین، ئەوان زۆر لەشێوازەکەی خۆیاندا بەڕەندە و لەپێش بوون، کەسی دانشمەندو پێگەشتوو بوون، لەهەمان کاتیشدا زمانی بیانی ناوچەکەیان دەزانی و لانی کەم شارەزای شیعری فارسی و عەرەبی و تورکی بوون، ئەوان کەپێ دەبوون مەعریفەت و داهێنان و رەوانبێژی لەشیعرەکانیان دادەچۆڕا، کەدەڵێین داهێنان بەمانای نوێ و جیاواز، بەڵام لەم نەوەیەدا هەیە لەبێزاریدا دەچێتە سەر کاغەزو بەقەڵەم دەڵێت دەی بنووسە! بۆ ئەوەی بونیاتێکی تەواوی شیعریی لەزیهن و گیانیدا پێشتر هیچ بوونێکی هەبووبێت، هەر لەبابەتەوە تا ئامرازو زمان و وێنەو سەبك و ئایدیاو پاشان چەندان جار پێداچوونەوەی و زۆرجاریش فڕێدانی!

ئەوانەی شیعر دەنووسن لەم زەمەنەدا هەموویان شاعیرن هێندەی ئەو مانایەی لەشیعر تێگەشتوون، چونکە مەدلولی شیعر زۆر بەربڵاو و فراوانە ، هەر لەو پێناسە تەقلیدیەی دەڵێت : هەموو وتەیەکی کێش و سەروادار شیعرە، تا دەگاتە شیعری سۆزداریی و ویژدانی و یان هی زۆر پرۆفیشناڵ و مۆدێرن و قوتابخانە شیعرییە مۆدێرنەکان… زۆربەی زۆرینە وا تێدەگات خودی خۆی سەنتەری سەرەکی دەقەکەیەو رەنگە چەند دیمەنێکی تراژیدی یەك لەدوای یەك راستەوخۆ لە واقیع کۆبکرێتەوەو هەستی خوێنەری پێ بهێنرێتەحەسرەت و گریان و ناوی لێبنرێت شیعر، ئەمە راستەو ئەوەش راستەکەشاعیرێك خۆی ماندوو بکات و هەوڵ بدات داهێنان بکات بەو مانایەی ستایڵ و بابەت و بونیات و کەرەسەکان مۆرکی خودی دووبارەنەبووەوەی پێوەدیار بێت و سوودی لەئەزموون و مەعریفەت و ماندووبوونی خۆی ببینێت تا دەقێکی کراوەو فرەرەهەند بهێنێتەگۆڕێ و گرنگ نەبێت کورت بێت یان درێژ، لەوێدا نەفەسی سروشتی شیعرەکەتەواو دەبێت ئەویش دەست هەڵبگرێت و خۆی لەدرێژ دادڕی بەدوور بگرێت تا خوێنەری ماندوو و بێزار نەکات.

من کاتێك بیرم لەنووسینی ئەم بابەتەکردەوەهیچ پێوەرێکی دەرەکیم نەکرد بەسەنگی مەحەکی باس کردن و نموونەهێنانەوەکان، چونکە جگە لەخودی تێکستە شیعریەکان ئیشمان بەباری کەسێتی شاعیرەکە نییە، پێویستیش ناکات لەو پەراویزانەدا خۆمان ماندوو بکەین، بۆ نموونەئێستا کەدەقێکی شەکسپیر دەخوێنینەوە، وەك هەموو خوینەرێکی

ئەم زەمانەشەكەسپرمان نەبینیوەو نەناسیوە، نازانین بۆ نموونەحەزی لەچ جۆرەخواردن و پێشاكێك بووە، باری بیروبۆچوونی رامیاریی چۆن بووە، چ جۆر شەرابێكی خواردووەتەوە، یان حەزی لەچ جۆر مۆسیقایەك بووە، ئایا وشەی كوردی بیستبوو، ئەی رای لەو بارەوەچی بوو گەر بیستبێتی… تاد.. ئەمانە هەمووی لەدەرەوەی دەقدان و كارمان پێیان نییە، نەوەكو ئەكادیمیی بوون و مەوزوعییەت و بێلایەنیمان لێ بسەنێتەوە، یان وەك هەندێك بەهۆی هەڵوێستی حیزبی و سیاسیەوە خۆشمان بووێت و دنیای راستەقینەی خودی شیعرەكان نەبینین، یان شاعیرێكمان خۆش بوووێت كە باسی (شیرینی عەلەم هولی) بكات و رقمان لەشاعیرێك بێت كەباس لەخواردنەوەی شەربەتی ئەناناس دەكات و بەبورژواز تێی بگەین!.. مردنی نووسەر یان مردنی شاعیر..كە زۆر زاراوەیەكی گونجاوە و دوای لێبوونەوە لەبەرهەمهێنانی دەقدا ناوزەد كراوە، تا وامان لێ بكات تەنیا بابەتیانە مامەڵە لەگەڵ خودی دەقەكاندا بكەین، نەك فاكتەرە دەرەكی و نا پەیوەندیدارەكان، كەزۆر جاریش بۆ ئەو چینەی بەدڵ بیر دەكەنەوەنەك بەهزر دەبێتە كێشەیەكی گەورەتر و زیاتر دووریان دەخاتەوەلەبڕیاردانی تەندروست.

بەچاوخشاندنێكی ورد بەتانوپۆی شیعری ئەمڕۆی كوردیدا دەتوانین بەشێوەیەكی گشتی چەند خەسڵەت و سیفاتێكی دیار ئاماژەپێ بدەین كەوامان لێ دەكات لەئاكامدا بڵێین هەموو ئەم خەسڵەتانەلەرەسەنایەتی و عەیارەی ئەو دەقانەكەم دەكەنەوەو وامان لێ دەكات بڵێین هێشتا ماومانەبڕیاری كۆتایی بدەین بەچی و لەكوێدا نوێنەرایەتی شیعریی كوردی هاوچەرخ بكەین لەمەیدانی شیعری جیهانیدا.

1- بونیاتی درێژبوونەوەی ئاسۆیی نەك ستوونی:

وەك ئاشكرایە هەمیشە گەشەو بونیاتی سروشتی رەگەزو توخمەكانی ژیان ستوونی و شاوڵین نەك ئاسۆیی، ئەمەش مانای بەخشینی ژیانە بەشتەكان، بۆ نموونە گەر تەماشای درەخت بكەین دەبینین لەرەگەوە بۆ قەد ستوونی بەرز دەبێتەوەو پاشان لقوپۆپەكان دێن، كەئاسۆیی تەشەنەدەكەن، جا گەر لقەكان ببڕینەوە ئەو درەختە لەژیان ناكەوێت، بەڵكو گەر قەدەكە ببڕینەوە ئەنجا لەژیان دەكەوێت.. كەواتە بۆ بەرچاو ڕوونی و پاراستنی یەكێتی بابەت و درێژدانەدڕی دەبێت بزانین ئەو دەقانەی ئاسۆیی گەشە دەكەن زۆر لەبەهایان دادەبەزێت، چونكەجگەلە چەند كۆپلەیەكی سەرەتا ئیدی ئەوانی دی بە(حەشو) دێنە هەژماركردن.

نموونەیەی یەكەم شیعرێكی دوورو درێژە و 30 سی لاپەڕەیە، بەڵام

هەموو کۆپلەکان ئاسۆیی درێژ دەبنەوەو تەعبیر لەموعاناتەکانی خود دەکەن و ویژدان دەدوێنن، جارانێکیش زمان هێندە سادە دەبێتەوەو هەست بەتەکنیك و هونەر و گەمەی ناو زمانی شیعر ناکرێت، گەر هەر کۆپلەیەك لا بەرین هیچ لەبابەتەکە ناگۆڕێت و بونیاتی دەقەکە تێك ناچێت، چونکەئاسۆیی درێژ دەبنەوە، جا من بۆ نموونە هەر سەرەتای هەندێك کۆپلەم هێناوەتەوە:

ئەی وڵاتم! ئەگەر فێر ببومایەمار چۆن دەڕوات وا دەڕۆشتم..
کلیلی کڵۆڵیەکان بەسەر سنگمدا شۆڕ بووەتەوە
*
ئەی وڵاتم .. لەنابەینی پەنجەکانی تۆدا ، گەورەبووم
*
ئەی وڵاتم من ئاواتی بێ سەروبەرم نییە
*
جار جار دێمەوە لات ئەوە چارەنووسمە
*
ئەی نیشتمان، ئەی بێ ڕەحم
ئەو پەنجانە.. هەمان ئەو پەنجانەیە
کەلەداڵانە ساردەکانا دەفتەری وەڕزیم پێ دەگرت
*
تا لەکۆتا کۆپلەدا ئاوها دەست پێ دەکات:
پەنجەکانم پڕێتی لە وشەو مستیلەو توڕەیی

کەواتەئەم دەقە لەهەر کۆپلەیەکەوە دەست بەخوێندنەوە بکەیت دروستەو کام کۆپلەش لا بەریت هەر مەسەلەکە گۆرانکاری ئەوتۆی بەسەردا نایەت، چونکە سەراپای قەسیدەکە وەسفی ویژدانی موعاناتەکانی زاتە لە وێنەی سادەو جۆراوجۆری ژیانی رۆژانەدا.

2- زاڵ بوونی دەنگی ویژدان و گێڕانەوەی خود:

یەکێکی تر لەکێشە بەربڵاوەکانی شیعری ئەمڕۆی کوردی کە لە رەونەق و بەهاکانی کەم دەکاتەوە، هەر ئەوەنییە تەنیا جەخت لەسەر یەك لایەن و رەگەزو توخمی شیعری دەکرێت، بەڵکو ناتوانرێت بەرگی خودو ئەزموون و موعاناتەکانی جیبهێڵێت و ببێتەخودێکی گشتی، یان لەزاتەوە ببێتە بابەتیی، ئەمەش لەسیماکانی سەرەتایی قوتابخانەی شیعری رۆمانتیکدا زاڵ و زەق بوو، رەنگە تەنیا خرۆشاندنی هەست و ویژدانی خوێنەر مەبەست بێت بەجۆرێکی وا کوڵوزانەوە بۆ لەدەستچووەکان خوێنەر بگرێنێت، یان تەنیا ڕیزکردنی وێنەی دوای وێنەی دووبارەکراوەو بەکاهاتوو بەمەبەستی دانی بەهایەکی ستاتیکی

بەدەقەکە، بەدەر لەسوودوەرگرتن و رەنگدانەوەی کۆی توخم و رەگەزە پێکهێنەرەکانی شیعر.

زۆر سادانە، گەر نموونە لەدەقەکەی پێشووەوە بهێنینەوە بە لێوردبوونەوەیەکی کەم، ئەوا دەبینین ئەو دەقە پڕه لەنموونەی ئەم دێڕانە:

کلیلی کڵۆڵیەکان بەسەر سنگمدا شۆ□ بووەتەوە

یان گەر نموونەی تر بهێنینەوە:

بەو زگە برسیەوە سەیری.. کڵاو و جلکی جوانی ناو کۆگاکانم دەکرد

*

کڵاشەکەم دەخەمە ژێر سەرم و دەنووم

**

بڵێ: ئەم نێچیرە نامورادی منە

*

فرمێسکەکانمت بۆ دەنێرم

کەهەر دڵۆپێکی هەزار شکستی تیا نووسراوە

*

منداڵێك بووم لەڕووبارو ئەستێرەکان نەدەترسام

بەڵام چەندە خوێنڕێژەکان بەگوللەو شریخەی تفەنگ

دڵە بچکۆلەکەمیان راچڵەکاند

هەر بەداخەوە پێویستە ئاماژە بەوە بکەم یەکێك لەکارلێکەرییە نەرێنییەکانی ئەم شێواز ە ئەوەیە وا لەکەسانێک دەکات کە تازە بەهرەی شیعرەکانیان دەتەقێتەوەو چاوەڕوانی جوان نووسینیان لێ دەکرێت لەداهاتوودا، کەئەوانیش راستەوخۆ یان ناراستەوخۆ لاسایی ئەم شێوازە باوە بکەنەوە کە لە لەلایەن زۆربەوە دەستخۆشی لێ دەکرێت

زۆربەی شیعرەکان هاوشێوەی یەکن لەوەدا کەڕاناوی بەکارهاتوو لەو دەقانەدا من و تۆیە، منێکی ناهومێدو تۆیەکی دڵڕەق، یان روونتر بڵێین خودی شاعیرە وشەکان لەسەر زاری دەدرکێنرێت و تێکەڵاوی ژیانی خودی دەکات و ئەو کەسەش کەراناوی تۆی بۆ بەکاردێت زۆر جار یاری بێ وەفایە، یان خوێنەرە، بێ ئەوەی بیر لەوەبکرێتەوە شاعیری داهێنەر خۆی لە رەمزەسواو و بابەتە مەئلوفەکان دەدزێتەوەو دەرباز دەکات، تا خوێنەر بێزار نەبێت و زۆربەی سیماکانی شیعری کوردی هاوبەش نەبینێتەوەو جیاوازی بکات لەنێوانیاندا.. نەك تووشی

ئەوەببین بێ ئەوەی بزانرێت کێ لەکێی وەرگرتووە، تا کارەکە دەگاتە ئەوەی بپرسێت ئایا هێلکە لە مریشکە یان مریشك لەهێلکە؟

3- خولانەوە یان گەڕانەوە بۆ رەگەزی بەرانبەر وەك بابەتی سەرەکی:

شاعیر ئەو مرۆڤە یونیڤێرساڵەیە نەك تەنیا هەست بەموعاناتەکانی خۆی و دەوروبەری دەکات، بەڵکو هەست ناسکیی ئەو ئیلهامەی پێ دەبەخشێت کە لە ئازاری گیاندارو رووەکەکانیش تێبگات، ئەو کەسەیە کە خاوەنی ئاسۆیەکی زۆر بەربڵاوی گیان و هۆشە، لەکاتی نەهامەتییەکاندا هەر خەریکی کوڕێنیکردنی خۆی نابێت و دەوروبەریشی دەبینێت، بە شێوەیەکی هونەری و فەنتازیی داهێنان لەشێوازو ناوەڕۆکدا دەکات بۆ دۆزینەوەی بابەتە پەنهانەکانی پشت بابەتەئاشکراو ڕووکەشەکان، بەتایبەتی لەمڕۆدا کەدەیان قەیرای مرۆیی دەبێتەهەوێنی دەقی سەرکەوتوو، شەرمە سەدان کێشەو نەهامەتی دەورەمان بدات و ئێمەش هەر بەپرچی یارو کوڵمەی ئاڵی یاردا بهۆنینەوە، ئەم دەق پێوەگرتنە ترسێکەو سام دەبەخشێت بەهەندێك بەوەی دەربچن لە بابەتە باوەکان و سوود وەربگرن لەهەموو ئامرازو پێکهاتەو پێشهاتەکانی گەردوون، کە زۆر ئاسۆی دەقەکان فراوانترو چێژبەخشتر دەکەن. بۆیە رەنگە بە رەوای دابنێم کەبڵێم شیعری کوردی پێویستی بەڕیفرۆمی راستەقینەیە ، شاعیرانی بوێرو بەتوانا دەتوانن پێی هەستن، هەندێك لەو هەوڵانەش لەڕێدان و لێرەو لەوێ دەبینرێن.

نموونە زۆر هەن لەمبارەدا، ناکرێ ئێمەش لێرەدا نموونە ڕیزبکەین ، وابزانم ئەم نموونە بەس دەبێت:

تۆ زۆر تەنهایت
منیش هەمیشە وام
*
ئەترسم ب ۆیت،
ئەترسم کە ئەمرم تۆ نەیەیت.
ئەترسم بDیت و ب ۆیت، بB ئە وەی بDیتە لام

4- بەکارەێنانی زمانی سادەو راستەوخۆ:

زمان ئۆقیانووسێکی هێند قوڵ و مەزنە بەشی سەلیقەو توانای هونەریی هەمووان دەکات کەداهێنانی خۆیانی تیا ئەنجام بدەن، بەسوود وەرگرتن لەهەموو هونەرەکانی رەوانبێژی وەك سیمانتیك، قەشەنگکردن، ستاتیکا، بەیان، خوازە و میتافۆڕ، لێکچوون، سیمبوڵ، درکە، پارادۆکس ، سینتاکس، گەمەی زمانەوانی، تێکشکاندنی زمان… هتد،

رەنگە ئەمەش بێت وای لە هەندێك شاعیر کردبێت لەزمانی ئاسایی لابدەن و بەدوای زمانی شاراوەی ناو زمانی ئاسایدا بگەڕێن ، کەزمانی خودی خۆیانە بۆ هیچ کۆپیکردنێك، شێوازێکی جیاو تایبەت بەخۆیان دۆزیبێتەوە یان لەگەڵاندا بن بۆ دۆزینەوەی، جا ئێمە قسەمان لەسەر ئەوە نییە چەندێك دەقو بەرهەمەکانیان بەزەوق و بۆچوونی تۆی خوێنەر دەخوات، بەڵکو تا چەند هەوڵ دراوەو چۆن ئازایانە هەڵهاتوون لەم درم و پەتا بەربڵاوانەی کەزۆربەی شیعر نووسانی تێوەی گلاون.

ئایا جێی سەرنج نییە گەر کۆ شیعرێکی بەختیار عەلی بخوێنیتەوە کە نزیکەی 400 چوارسەد بەرپەڕ زیاتر بێت ، زۆربەی ئەو خاڵانەی سەرەوەی تێدا بوو، بەڵام رەنگە ئەوەی وایکردبێت خوێنەرانێك سەرسام بن پێی موخاتەبەکردنی ویژدانی خوێنەر بێت، بەخۆ هاوبەشکردن لەگەڵ خوێنەراندا بەنووسینەوەی هەندێك لەموعاناتەکانیان بەهێنینەوەی موعاناتەکانی خۆی، لەگەڵ ئەمەشدا هەندێك لە دالەکان لەزۆربەی شیعرەکاندا دووبارە دەبنەوە ، لە چەند وشەیەك تێپەڕ ناکەن، کەهەژاریی فەرهەنگی شاعیر دەردەخەن، هەندێك نموونەش بۆ دووانیان دەهێنینەوە:

وشەکان: (بەهەشت، جەهەنم/ سپی، رەش/ باڵندە، گوڵ/ روناکی تاریکی/ ژیان مردن / فریشتە، ئەهریمەن/ پەپولە، کوکوختی و کۆتر/ جەلاد).

وێرای ئەوەی ئەم وشانە لەزۆربەی شیعرەکانی شاعیراندا دووبارەن، لەکۆن و نوێدا، کەچی هەوڵیش نەدراوە هیچ تەکنیکێکی زمانەوانییان لەگەڵدا بەکاربهێنرێت و بەدیوێکی تردا پەلکێشی ماناکانیان بکرێت و لەکارگەی زماندا شتێکی جیاوازیان لێ دروست بکرێت.

جا ئێمە تەنیا هەندێك نموونە لەسەر دووبارەکردنەوەی (گوڵ و پێکهاتەکانی، کۆترو کوکوختی) دەهێنینەوە:

هەر ئەوان :
گوڵاوی شەوی ئاشتبوونەوەی کوکوختی و مانگ بۆندەکەن.
*
مەیکوژە ئەو کوکوختیەی کەچیدی لێرەوە نافڕێت
*
وەرە قامچیەکەت فڕێدە با من گوڵەکانت پێبناسێنم
*
کوا رۆژی لەدایك بوونی من لەتۆمارەکانی باخچەدا؟
*
گوڵی گوڵستانەکەم بۆنکرد
*

دەڵێم و گوڵەکان دانیان بەتاوانی خۆیاندا نەناوە
*
قەترەیەك عەزاب بەسە بیکەینە گوڵدانەکانەوە
*
دەبێت زیندەگی گوڵەکانی خۆی زیاتر ئاگادار بکاتەوە
*
باخچە پایتەختی زیندەگییە
*
ئیشی من ئەوەیە پاسەوانی حەوشەی پڕ کۆترت بم، گوڵت بۆ بکەم بەدەرمان
*
ئەی نیشتیمانی خائینان
کە من بەسەیری گوڵ دەمرم
*
کۆترێکی سپی مەکوژە
*
گەر منتان کوشت لەسەر شەریعەتی گوڵ بمکوژن
*
مەهێڵە گوڵ پێبکەنیت
*
رۆژێك دێت چی تر باڵندەکان ناخوێنن
*
وەك کوکوختی ریقنە بەسەر تریفەدا دەکەن
*
چەند سەیرە ئەم باخچەیە
*
فێرمکە چۆن ئامۆژگاری گوڵەکان بکەم
*
مەحاڵە ئەوان وەك ئەم کۆترە بمرن
*
تۆ چی دەکەیت لێرە ئەی گوڵ
*
خودا لەعنەتت لێکات.. کە هەر خونچەیەك دەیژاکێنیت لەوسەرەوە نەیکەیتەوە بە گوڵ
*
بزانە ئەمە کوکوختی دوا دەنگە
*

فێر نەبووی گوڵ لەخەو هەستێنی
*
شۆڕش ئەوەیە لە گوڵ تێبگەیت
*
ئەو گوڵانە ئاو بدە کە لەسەر شانت ڕواون
*
گوڵ بۆ تۆ، چەقۆ بۆ تۆ، کۆتر بۆ تۆ

ئەنجا ئەگەر لەسادەبوونەوەی زمان بدوێین، کەدوورو دامالڕاوبێت لەهەموو هونەرەکانی رەوانبێژی و زمانناسی، ئەوا دەتوانین بڵێین زۆربەی شیعری باوی هاوچەرخ لەم تەرزەیەو خۆماندووکردنێکی ئەوتۆ بەشیعرەکانەوە نابینرێن و لێرەشەوە زوڵم لەوشەی داهێنان دەکرێت کە زۆر مانایەکی ئەستەم و بڵندەو کەم شاعیر دەگەنە ئەو خاڵەی پێیان بڵێین داهێنەر و ئەفرێنەر پێ بەمانای وشەکە.
رەنگە نموونەی سادەبوونەوەی زمان زۆر بێت و ئێمە بەس بەم هێندەیە کورتی بکەینەوە:

من ستایشی خۆم دەکەم
*
تەفسیریکە ئەی هاوڕێم . . تەفسیریکە
*
میللەتێك بەسەد دەست لێتان رادەکات
*
حەزمدەکرد ئازاد بژیم
*
پیاڵەی ئەوتۆ ژەهراویم چەشت
بۆنی ئەوتۆ ئاگرین چوو بەدڵما
ئازاری ئەوتۆم چەشت
*
گەلێ لەشەیتان وردبوومەوەو تێبینی ئارەزووەکانیم کرد
*
5- لاساییکردنەوەو نەبوونی دنیابینی و شێوازی تایبەت:

گومانی تێدا نییەمرۆڤ هەر لەچاوکردنەوەی بەشانۆی ژیاندا بەهرەمەند دەبێت لەتوخم و رەگەزەکانی سروشت و دەوروبەرو بوونەوەرەکانی ناوی و رووداوەکانیش، جا وەك زمانی گیان، سوود لەم رەگەزانە دەبینێت بۆ هێنینەوەی دەربڕینە ئەدەبی و وێژەییەکانی، بەچەشنێك کە لەم چاخەدا ئەم هونەرانەوا پێش کەوتوون تەنیا

ئەوانەی نوێخوازی راستەقینەو داهێنەر بن دەتوانن ئەفراندنی بێ نموونەی تێدا بکەن، کەپێش خۆیان کەسانێك ئەو کارەیان نەکردبێت! بێگومان ئەمەش لەئاستێکی باڵادایەو زۆر دەگمەنە، وەکو تر ئەدیب و هونەرمەند لاسایی سروشت و دەوروبەر دەکاتەوە، یان بەشێوەیەکی راستەوخۆ یاخود نا راستەوخۆ، هەمیشەکەسانی داهێنەر هەوڵ دەدەن خاوەنی مۆرك و جۆ پەنجەو شێوازی خۆیان بن و خۆ شەتەك دەدەن لەکۆپیکردنی بۆ بنەما خۆ وەدوور بگرن، بۆیەدەبینین لەهەر چەرخ و قوتابخانەیەکی ئەدەبیدا چەند ناوێکی دیار هەن و ئەوانی تر وەکو سێبەر کاڵ وکاڵتر دەبنەوەو دواتر کەس باسیان ناکات.
کەسی داهێنەر نابێت بترسێت لەدزینی فیکرو داهێنان و شێوازیان، چونکەئەوەی بەکاری دەهێنێت یان نازانێت لەشوێنی خۆیاندا ئەو دەستەواژەو شیوازەبەکاربهێنێت، یان گەر بەکاریشی بهێنێت چونکەهەڵقوڵاوی ناخی خۆی و قۆناغەسروشتیەکانی گەشەی ئەدەبی ئەو نییە کەسی کۆپیکار ناتوانێت بەردەوام بێت لەسەری، جاری واش هەیەئەم چاولێکەرییەراستەوخۆو بەئەنقەست نییەبەڵکو لەنەستەوەهەڵدەقوڵێت یان لە(خودی نائاگا)وە، یاخود دەسکاریکردنی دەستەواژەو ماناکەیەو بەکارهێنانیەتی بەشێوازێکی جیا.

6- تێوەگلان لەزۆربەی ژانرەکانی ئەدەب و تێکەڵکردنیان:

وەك چۆن بوارەهونەریەکانی وەك مۆسیقاو نیگارکێشان و شانۆو سینەماو هتد… لەیەکتر جیاوازن ، رەنگە لەهەمان کاتیشدا رووی لێکچوونیان هەبێت، ئەوا وێژەش هەر وایە، شیعر جیاوازە لەچیرۆك و رۆمان و شانۆنامەو پەخشان و هتد…
زۆر کەمن ئەو ئەدیبە جیهانیانەی کەتوانیبێتیان لەهەردوو بوارەکەدا سەرکەوتوو بوو بن و بووبنەپرۆفیشناڵ، هەر یەك لەم ژانرانەدنیای لێك جودان و رێچوون بەپێچ و پەناکانیاندا نەك تەنیا ئەزموون و شارەزایی دەوێت بەڵکو بەهرەو خۆ یەکلاکردنەوەدەخوازێت، گەر بمانەوێت مافی تەواوی خۆیان پێ بدەین و دوای ویستی خوێنەرو میدیا نەکەوین و ئێمەش مەوج و بارەکەبگۆڕین بەلایەکی تردا، بەڵێ شیعری سەرکەوتوو و رەسەن و کاریگەر جۆری زۆرەو نزیکە لەگیانی کەسانی هەست ناسك و هوشیارەوە، بەڵام ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت هەموو کەسێك بتوانێت لەکۆتاییدا ببێتەشاعیرو بگرەشاعیرێکی سەرکەوتووش! چونکە وەك پێشتر گوتم گومانی تێدا نییە هەموو ئەوانەی شیعر دەنووسن بەجۆرێك لەجۆرەکان خۆیان بەشاعیر دادەنێن.
کێشەکە لەوەدایە وەك ئەوەی ئەم ژانرانە چەند جیهانێکی جیاوازن، کەچی لای ئێمە ئەوەی شیعر دەنووسێت رۆمان و چیرۆك و پەخشان و

رەنگە سیناریۆ و شانۆنامەش بنووسێت، کەلە ئاکامدا نەك لەهەموویاندا سەرکەوتوو نابێت بەڵکو دەبێتە هۆی ئەوەی هێڵی جیاکاریی نێوانیان ببەزێنێت و لەئاکامدازمان و ستایڵ و فۆرمەکان تێکەڵاو بکات، وا بزانم پێویست بەناو بردن و نموونە هێنانەوەناکات ، چونکەزۆربەمان ئاگاداری دنیای چاپەمەنی و جیهانی نووسینی ئەدەبی هاوچەرخی کوردین و سەرەتاو کۆتاییش لەسەرهەڵدانی هەموو ئەم سیما نا تەبایانەی شیعری کوردیدا خوێنەری نا ئاگاو نا هوشیار بەشێك لەهۆکارەکەیەتی و پشکێکی گازندەکانی بەر دەکەوێت.